

celó ne prašajo, je li tudi prav, tudi se ne sklicujejo na pravico in ne ravnaajo po nji, ampak všeč jim je le, če morejo — mesto skrbeti za blagor narodov in nasprotstva poravnati — narodom v državi dobro nagajati in jim življenje kolikor mogoče greniti ter delati sitnosti še celó tam, kjer jih ni bilo, kar se je še le v novejšem času zgodilo gledé Tirolcov. So mar one vedne nadloge z volitvami ugodne v kaki drugi deželi, povzdigniti narodni (ljudski) blagostan in ljudi pomiriti? Volja državne oblasti ni dobrovoljna niti nravna, tedaj tudi nima moči in veljave, in to je pravi in zadnji vzrok našega nravnega in materijelnega uboštva, vzrok, zakaj smo mi v sovraštvu in razporu med sabo.

Državno poslopje se mora majati, če nima nravnega in pravičnega temelja. Narodi tudi vedó, da to zlo ni v njih, ampak prihaja od drugod in da jih vladanje žene v to uboštvó; ne more tedaj biti drugače, ko da tožijo one, ki so to zakrivili, ki pa imajo moč in dolžnost temu konec storiti.

Mi Štajarci bi si že vedeli pomagati ter sili in tako tudi oderuštvu v okom priti, da bi le že bili rešeni verig centralistične ustave in nekaterih državnih temeljnih postav, ki so že tako le nekake teoretične vrednosti (na papirji) in imajo praktično veljavo le tam (nemir), kjer služijo strankarskim namenom. Mi bi bili praktični in najbrže bi si napravili v deželi okraje primerno velike in v vsakem le po eno gospôsko za politične, sodnijske, davkarske in notarne zadeve skup in bi jej pridali za okrajna gospodarska opravila voljeno okrajno zastopstvo.

Ta edina deželna gosposka bi imela ob enem tudi hranilnico in založnico, ki bi se zakladala iz denarnih vlog prebivalcev, iz sirotnega in depozitnega premoženja, iz doklad deželnega zaklada, in bi imela nalogo ter bila v stanu, prebivalcem v zadregi vselej naglo in brez posebnih stroškov ter za majhne obresti dajati posojila. Vse okrajne hranilnice in založnice bi bile v taki zvezi, da bi lahko druga drugi pomagale. Taka okrajna gosposka bila bi zopet zlasti kmetu taka naslomba, kakor jo je imel nekda pri svoji grajščini.

Pod okrajno gosposko bile bi občine, ki bi bile omejene samo na občinske zadeve in bi imele pomagati le pri oskrbovanji javnih zadev. Nad okraje bi mi, in to v prid decentralizacije, v olajšavo prebivalcem in za nadzorstvo okrajev napravili najbrže in sicer v vsakem okraju okrajno gosposko (kresijo) z okrajnim (kresijskim) zastopom za gospodarske opravke celega okraja. Se ve, da bi po taki osnovi morali imeti samostojen deželni zbor z vsemi pravicami, njemu nastrani pa samostojno, enotno, njemu odgovorno deželno vlado, ki bi z deželnim zborom in cesarjevim potrjenjem vredovala deželne gosposke. Izpeljavale bi pa po tem načrtu sklepe okrajnih, kresijskih in deželnih zastopovokrajne, kresijske in deželne gosposke. Ko bi imeli samostojno, enotno, nravno deželno vlado, ki ne bi niti sama krivice delala, niti bi krivice delati ne pustila, ki bi bila deželne opravke z ljubeznijo in z večim razumom upravljala, potem bi imeli po njej tudi nraven, po pravičnem volilnem redu sestavljen deželni zbor, po njem pa primerne, pravične postave; ako bi dalje imeli nravne više in niže gospôske, naglo, cenó in nepristransko uradovanje po vseh stopinjah (instancah), dobrodejno priprostost in javnost v vseh razmerah, bi potem tudi ne cerkev, ne druga narodnost v deželi ne mogla tožiti o zatiranji.

A tudi cesarstvo ne bi bilo prikrajšano pri tem, kajti opiralo bi se na zadovoljne narode in cveteče dežele. Vsega tega moramo zdaj pogrešati po sistemi in zavoljo trdoglavnosti, s katero se ta sistema drži. Dokler vladar deželne zadeve oskrbuje z državnim

zborom in državnimi ministri, ne pa z deželnimi zbori in deželnimi ministri, tako kakor v trojedni kraljevini, ne pridemo nikdar na bolje.

Centralistična sistema ni duhovita, in, ker sloni na silstvu, tudi ni moralna. Narodi je niso naredili, pa je tudi ne marajo. Politika centralistične sisteme je tudi brez srca in politično nespametna, za Avstrijo celó samomorilna. Isti hip, ko se bo oficijelna Avstrija sprijaznila z nravnostjo (moralo), padla bo tudi sistema — in to je glavna stvar — vse drugo ne veljá veliko; pod to sistemo ne pomagajo bogate letine, ne colna bramba, ne državna posojila pomankanje trpečim. Tu nič ne pomaga, če dvoje strankarskih ministerstev za hrbtom narodov kuje pogodbo, če pa posamesni narodi ta in unkraj Litave ne dobé svojih pravic. Saj poskušajo in poskušajo in večkrat na prav čuden način, samo nekaj nočejo poskusiti, kar bi edino pomagalo. Morda je še daleč do tje, ko bodo zopet potrebovali narodov; prav radoveden sem zato, s čem bodo ob času kake vojske zaspalo domoljubje narodov zopet oživili in kako opravičili žalostno nemarnost, v kateri so pretekla leta miru se zibali o popolni popustljivosti. Morda so nevoljni, da mi le tožimo in tožimo; al premislijo naj: dokler narodi tožijo in se vpirajo, takrat še kaj upajo (nemir — predsednik zvoní); ko pa bodo omolknili, ne bodo ničesa več upali, nehali bodo brigati se za občno gospodarstvo, ki je z zvestobo do svoje zgodovine in poklica svojega, z vestjo in sramožljivostjo v mnogih očéh tudi pravico obstanka od sebe vrglo.

Govor grofa Leona Thuna

v zbornici gospôski

o postavi za kuratorje.

Grof Leon Thun, mož velike veljave, nekdanji minister, ki je le po želji cesarjevi stopil v zbornico gosposko, je tako ostro šibal sedanje ministerstvo, da je govor njegov silen vtisek naredil v zbornici in zunaj zbornice, — le ministri so požrli vse britkosti in še danes sedijo na svojih mestih.

Grof Thun je naštel 3 dogodke.

Prvi dogodek je ta: pred nekoliko leti so na Češkem osnovali društvo za stavljenje železnice iz Duksa v Bodenbach. Izdali so 100.000 delnic po 200 gold. in jih dobro prodali med ljudi ter dobili blizu 20 milijonov. Železnico so pa postavili — večidel na dolg. Denarji so, ne vé se prav, kako in kam zginili, delničarjem se obresti niso redno več izplačevale. Dolžniki so hoteli prodati železnico, na nje imetje so bili kot delničarji vknjiženi (intabulirani) na prvem mestu. V tej zadregi je pomagala kuratorska postava od l. 1874. Ministerstvo je postavilo za delničarje kuratorja; ta je potem brez prašanja, brez dovoljenja delničarjev te iz prvega mesta v zemljiščinih knjigah potisnil nazaj, najel denarjev in novi dolg na prvem mestu vknjižil. Da se je tukaj pravica delničarjev žalila, to je jasno kot beli dan; brez kuratorske postave od leta 1874. bi kaj takega ne bilo mogoče. — Drugi dogodek je še hujsi. Grof Genois je od juda Rothschilda na Dunaji izposodil 3 milijone. Jud je potem dolg v imenu grofa Genois-a razdelil na delnice in jih med ljudi razprodal, kar je lahko bilo, čeravno jim ni obečal nobenih obresti. Napravil je namreč veliko loterijo; vsako leto je nekaj delnic izžrebanih in med te se izplača od 60 do 50.000 gold. dobitok. Letos bi imelo biti izžrebanje 1. febr. Toda grof Genois je rekel, da nima denarjev za letošnje dobitke in je z dovoljenjem ministrov izžrebanje ustavil in za posestnike loterijskih delnic dobil kuratorja,

ki hoče dobitke znižati in izžrebanje na 13 let ustaviti, to pa zopet brez prašanja in brez dovoljenja delničarjev, ki so po celó drugačnih pogodbah svoje denarje štel za delnice. — Tretji dogodek je pa še najhujši med vsemi. Na Dunaji je posojilna banka „Hypothekar-Credit- und Vorschussbank“, ki je veliko pomagala, da so ustavoverci na Českem in tako za vso Avstrijo zmagali. Od tiste dobe banka res hira, čeravno so ministri dovolili, da se smejo celó sirotinski denarji iz depozitnih denarnic jemati in pri njej vlagati proti 5 odstotkov obrestim. Al denarjev jej je čedalje manjkalo več. V zadregi dovolijo ministri kuratorja in ta je sirotam 5 odstotkov obresti znižal na 1 odstotek, tedaj gotovo na veliko škodo nedolžnih sirot.

Ko je grof Thun 3 dogodke razložil, se je obrnil do ministrov in rekel: kdo more tajiti, da se tukaj mnogim ljudem godí velika krivica? Noben človek! Dobro, zakaj tedaj pa se krivica hoče zakriti in opravičiti z novo postavo in sicer tako hudo, da se poškodovanim še pravica pritožbe zoper ravnanje vsiljenega jim kuratorja jemlje? Ugovarja se mi: „zato, da se velikim podvzetjem varuje potrební kredit!“ Al jaz mislim, da postava tega ne bo dosegla, pač pa bo sleparijske železnice, banke in posojilnice na škodo delničarjev in upnikov branila pred eksekucijo. Taka sleparstva ne zaslužijo, nimajo in ne bodo imela zaupa, če se tudi ta postava sklene, ki je postavam madež, prava goropadnost in bo še Avstrijsko pravosodje spravila ob kredit ali zaupanje. Moja vest, moj Avstrijski ponos se upira tej postavi! Konečno še hočem gospodom povedati, zakaj so ministri to postavo nasvetovali: *„sedanji ministri so se zaradi svoje krive politike zapleli v začetku že med nepošteno denarstvene sile, iz katerih se izmotati ne morejo, in vsled tega delajo to, zaradi česar jih tukaj očitno tožim, da pravico v Avstriji upogibajo pod krivico in branijo sleparstvo proti poštenosti v političnih, gospodarstvenih in nravnih zadevah.“*

Tako je sedanje ministre javno tožil grof Leon Thun, toda večina gosposke tudi ustavoverske zbornice je vendar-le glasovala za novo kuratorsko postavo!

Kaj bo vendar s Turčijo?

(Konec.)

Zadnji jugoslovanski ustanek ni tedaj nič drugega kakor tretja in zadnja dôba vshodnjega vprašanja.

Da upor splošen ni bil, skazile so ga Evropske vevlade, ker so se začele vmes vtikati. Da bi se bil ogenj po vsi Jugoslaviji vnel, Turka bi zdaj v Evropi več ne bilo.

Kako hrabro so se Bosniški in Hercegovinski ustajniki držali, je v obče znano; kaj so storili sokolci Črnogorci, tudi vemo. Tudi Srbska vojna je svojo hrabrost pokazala. Ne čudimo pa se, da je bila premagana, ako se pomisli majhno število Srbskih pa veliko Turških vojakov.

Kaj bo pa vendar zdaj s Turčijo? Diplomati so v Carigradu dolgo igrali po „notah“, pa še toliko ne zaslužili, kakor zaslužijo godci na „ofceti“; od teh vsaj vsak nekaj dobí, diplomati so pa le prazno slamo mlatili in bob v steno metali. Turška „ustava“ pa „hat humajum“ so za verne Turke nepoznana reč.

Vendar moramo ugodne rešitve tretje dôbe vshodnjega vprašanja pričakovati: kristijanom na Turškem se bode žalostna osoda gotovo zboljšala; česar ni diplomacija storila, storila bode Božja previdnost, to kaže zgodovina, „vitae magistra“.

Po zgodovini je Turčija ravno zdaj k poginu obsojena; dasiravno „bolni mož“ ni tako slab, kakor se je mislilo, se vendar ne bo nikdar več ozdravil, da si ga Evropske vevlasti že več let zdravijo, — on bo leha za smrtno sušico.

Da je Turčija ob dolgem cincanji Evropskih vlad toliko vojakov na noge spravila, ne čudimo se; koran je zelo zelo razširjen, ljudi Turške vere je silno dosti; poglej na zemljevid, videl boš tudi dokaj zemlje Turške; zvlekli so skupaj, kar so le mogli, vsaj dobro vedó, da Turčiji kljenka.

Turčija mora poginiti ali sama po sebi ali s pripomočjo drugih — ohraniti se po svoji veri več ne more, ker drugih svojih podložnih ne priznava za ljudi, ampak za „pse“. Kako pač se država taka more ohraniti dalje, katera le lenobo pase in vlada zanikernost, kateri podlage državne — zakona — manjka. Turčija že veliko predolgo životari, se vé, po milosti Evropskih držav v škodo človečanstvu in civilizaciji. Škoda, da so prelepe dežele jugoslovanske — nekdanj raj — tako izžete in opustošene! Vendar naglo bi se njihova rodovitnost pokazala, da bi poljedelski narod slovanski mir imel; zemlja je dovolj pognojena s toliko prelito slovansko krvjo. Koliko naših očetov na tej zemlji počiva, bodi-si, da so se doli vojskovali, bodi si v sužnost odpeljani tam končali — kako? za to sam Bog vé.

Turčija je gnjila kakor trohnela klada; le udarca je treba, in razpadla bo. Ker je pa „bolni mož“ velika mrcina, predolgo bi smrdelo, ko bi sam po sebi gnjil do zadnjega cemperca. Treba bo pogrebcev; Avstrija morala bi prva biti po zgodovini, vendar zdaj lopato v roki drži slovanska Rusija, mahniti bo treba z lopato, da škorpion še dalje pikal ne bo ubogih kristijanov Turških v Evropi in Aziji. Rus naj to stori ne oziraje se na Evropske godce, ki so mu več škodovali kakor koristili. M... k.

Mnogovrstne novice.

* 33 dni je 14 ljudi živelo skor samo od mesá umrlih svojih tovaršev na nesrečni ladiji „Marija“. Tako poroča po časniku „Engl. Korresp.“ iz Londona 26. dne januarija edini človek, ki je ostal živ na oni nesrečni ladji in je na Angleško došel na parobrodu „Gambia“. Po preteku teh 33 dni jih je od 14 umrlo 13, edini on je še ostal živ in prišel na Angleško.

* Kobilu, na dražbi v Vilbonu na Francoskem cenjeno na 300.000 frankov, je kupil Kristian de Reauegard za 500 frankov. Je li na Francoskem tudi taka kakor pri nas, da pri dražbah dandanes gre blago toliko pod izklicano ceno?

Naši dopisi.

Iz Hrušovske srenje v Tuhinjski dolini 28. sveč. — Večkrat so že predrage nam „Novice“ marsikomu na kako vprašanje odgovorile in vselej pravo svetovale, zatoraj bi tudi jaz v sledečih srenjskih zadevah pojasnenja prosil.

Nek vojak iz naše srenje je še pri vojaki vso svojo doto prodal in iztirjal (menda le zato, da bi sedaj srenja morala za njim dolgove plačevati) ter se tudi na Koroškem oženil. Sedaj kot vojaški odpustnik služi kot delavec v Ljubljanski cigarnici. Ni dolgo tega, ko dobim dopis, da je bil na popotovanji v Mariboru s praznim žepom, in da mu je ondašnja mestna gosposka 3 gold. podpore na račun naše srenje izposodila, od katere se sedaj povračilo tirja. Vprašam tedaj sl. vredništvo: ali je srenja za vsakim zdravim in močnim človekom, ki bi po svetu na njen račun dol-